

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת דברים-חזון

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות שבת	לוח אור החיים
21:04	20:10	19:20*	י-ם
21:01	20:08	19:18	ת"א
21:04	20:11	19:21	חיפה
21:01	20:09	19:19	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 19:00

השיבונו ונשובה

עם ישראל לא יודע את זה, כאדם העניו אשר על פני האדמה, אינו מספר בשבחיו מאומה, ואולי גם פוחד מתגובתם של ישראל, מדוע להכנס שוב למלחמה, מי יודע מה יהיו תוצאותיה, והראיה שעם ישראל שולח שליחים לבקש מסיחון לעבור בגבולו, ומבטיחים שלא יגעו בשום דבר, משה רבנו כנגד גם הוא שולח מלאכים משלו והוא מבטיח אחרת שאדברה יאכלו וישתו וישלמו על כך בכסף מלא, כך שיהיה משתלם לסיחון שיעברו בגבולו, ואע"פ שהוא יודע שזה לא יעזור כי כך החליט ה' לפרסם את משה בכל העולם, מ"מ הוא מנסה בשלום ואע"פ שהוא יאבד את התהילה, כי איננו מחפשי שבה וכבוד. שליחי ישראל ושליחי משה נתקלים בסירוב מוחלט, אולם פה התורה מגלה שמאת ה' היתה זאת שהקשה את ליבו של סיחון.

והנה כל הזמן הזה [שאמנם לא היה הרבה אלא כמה חודשים] משה רבנו לא רצה לגלות זאת, ואע"פ שמתעם חיש כניסה למלחמה שוב אין מה לחשוש שכולם ראו את תוצאות המלחמה, וראו שה' נלחם להם וכבש את כל ארץ סיחון בפניהם, מ"מ משה רבנו איננו רוצה להתגאות בכך שכל המטרה היתה לפרסם את שמו, אולם כעת כאשר משה רבנו עומד בימיו האחרונים יותר איננו חושש לגאווה, ואדברה הוא משלים את החסר ובכל זאת מעדן את הדברים, וכעת מספר להם שה' רצה לפרסם את שמו בכל העולם, אך המטרה היא לא בשבילו אלא בשביל ישראל לגדל ולרומם את ישראל ולהפיל את פחדם על כל העמים טרם כניסתם לארץ. [ובזה יבואר שבתחילה הקב"ה אחל תת פחדך, וביארו רבותינו שעמדה לו חמה, ועוד עיין בתרגום יונתן, ולבסוף נאמר למן תתו בידך, דהיינו ביד עם ישראל]. ונראה עוד שמשה רבנו מספר להם כל זאת לומר להם, ראו הקב"ה עושה את אשר הבטיח לכם וכך הוא יעשה לכל אויביכם, עשו גם אתם את אשר נשבעתם לו, לעובדו ולא להמיר אותו ואת תורתו ח"ו. [אלא שלכאורה יש להקשות היכן היא הבחירה של סיחון, מאחר שה' מקשה את ליבו אין לו אפשרות לעשות שלום, אולם כבר הרמב"ם (פ"ו מהלכות תשובה ה"ג) כתב לבאר וז"ל: ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיון האמת שיהא הפרעון מזה החטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה וכו', וכן סיחון לפי עוונות שהיו לו נתחייב למונעו מן התשובה שנאמר כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואימץ את לבבו. עכ"ל].

אחים יקרים, אמנם למדנו חידוש נפלא שלא ידענו עליו עד כה, אולם העיקר הוא הלקח הנלמד ממנו, ירמיה הנביא מקונן על החורבן בספר איכה ומסיים את קינתו במילים (איכה ה' כ"א) **נְשִׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה נָדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם**, לכאורה מהו השיבונו האם שיישיבונו בתשובה, והלא כבר אנו יודעים שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וא"כ בודאי אנו מבקשים מהקב"ה שיישוב לאהוב אותנו ולרחם עלינו ולהצליח אותנו כנגד כל אויבינו כאשר היה בזמן שבאנו לארץ, בעת מלחמות סיחון ועוג, וכל ה"א מלכים, ובאמת שאנו רואים שהקב"ה עושה עימנו נסים ונפלאות מגן ושומר ומצליח את עם ישראל, ואולי הוא מחכה לנו שנקים גם אנו את חלקנו ונשובה אליו לעובדו בלבב שלם באהבה וביראה, ואז יתקיים בנו ההמשך חדש ימינו כקדם, במהרה בימינו אכי"ר.

בסימנא טבא מתחילים אנחנו שוב את הספר האחרון ספר דברים, הנקרא גם משנה תורה, מפני שחוזר על כל הנאמר כבר מאז מתן תורה, ואולם אין זו חזרה בלי חידוש, אלא בכל דבר שהתורה חוזרת עליו יש בו תוספות וחידושים נפלאים אשר לא שמענו עליהם עד כה, וכבר בהרבה ממאמרנו לספר דברים הראינו זאת וגם בפרשת דברים, מ"מ במאמרנו זה נעמוד על דבר נוסף שהתורה חוזרת עליו אך עם תוספת מרובה מן העיקר. בפרשת חוקת עם ישראל נמצאים כבר בשנת הארבעים לצאתם ממצרים, והנה הם מגיעים לגבול סיחון מלך האמורי, ומבקשים ממנו לעבור בגבולו, סיחון ממאן ויוצא עם כל עמו למלחמה בישראל, ישראל מנצחים אותו וכובשים את ארצו, ובינתיים עד שיכנסו לארץ ישראל הם יושבים בארצו. כאמור כך מסופר בפרשת חוקת (במדבר כ"א, כ"א-ל"א), אולם בבואנו לפרשתנו משה רבנו מגלה לנו פרטים רבים, ובכדי שלא נלאה את הקורא לא נביא את כל הפסוקים אלא נציין רק את התוספות והשינויים שנמצאים בפרשתנו.

לפני שעם ישראל מגיעים לארץ סיחון, הקב"ה אומר למשה רבנו (דברים ב' כ"ד וכ"ה) **רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הַעַמּוּנִי הָאֲמֹרִי וְאֶת אֶרְצוֹ הָעֵלָּה רֵשׁ וְהַתָּגֵר בּוֹ מִלְחָמָה. הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל פֶּתַח פְּתָדְךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעָה וַיִּרְאֻּהוּ וַיִּתְּלוּ מִפְּנֶיךָ. ודברים אלו לא שמענו עליהם בפרשת חוקת, שה' הכין אותו והודיע לו שינצח אותו ויצא שימעו בכל העולם. משה רבנו שולח לסיחון שליחים ומבקש לעבור בגבולו, וזה כבר נאמר בפרשת חוקת אלא ששם נאמר שישאל שלחו שליחים וכאן נאמר שמשה רבנו שלח, ולא עוד אלא שכאן מוסיפה התורה (שם כ"ו) **וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמֶּדְבַּר קִדְמוֹת" אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ הַעַמּוּנִי וְדַבְרִי שְׁלוֹם**, שני דברים שלא ידענו עליהם עד כה, ששולח ממדבר קדמות, וכבר נראה מהו אותו מדבר, ושולח לו דברי שלום, וכך אמרו רבותינו (הובא ברש"י): **אע"פ שלא ציוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבא אחר ממדבר קדמות ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר שלח את עמי במתון. עכ"ל.****

בתוך דברי השליחות ישנם שינויים מועטים, אבל בעיקר אנו רואים שמשה רבנו מבקש (שם כ"ח) **אֶכְלָ בִּפְסָף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֵתִי וּמִים בִּפְסָף תִּתֵּן לִי וְנִשְׁתִּיתִי**, ודברים אלו לא שמענו משליחותם של ישראל, רק אמרו שהם לא ישתו ולא יאכלו מארצו. סיחון כאמור לא מסכים, אך בעוד שבפרשת חוקת מובן שסיחון מדעתו ורצונו מיאן, בפרשתנו נאמר (שם ל') **וְלֹא אָכָה סִיחֹן מֶלֶךְ הַעַמּוּנִי הָעֵבְרָנִי בּוֹ כִּי הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת רִחוֹ וְאִמָּץ אֶת לִבּוֹ לְמַעַן תִּתּוּ בְיָדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה**.

ונראה בס"ד לפרש ולבאר את כל התוספות והשינויים הללו, שהנה משה רבנו מקבל הבטחה שמכאן יצא שמעו בכל העולם,

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

מחשבות
לוח ביסן
מסכים וידידותיים
לכיתוב נוסח ודפוס
077-3223555

להצלחת חן אמיניאן בת רחל בכל, ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, ה' ישמרם ויצילם מכל

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לתשעה באב שחל ביום ראשון

שארמיר קינות במוצאי שבת אפילו לדעת המקובלים (כמבואר בשמן ששון שם), ואע"פ שהארזת שבת נמשכת עד חצות, מ"מ מחמת האבלות אומרים קינות, שתשעה באב אינו דוחה את השבת אבל דוחה הארזת שבת, וכשם שמתענים כך מקוננים. וכך נוהגים כל המקובלים בירושלים ובכל מקום, ומה שכתב רבנו האר"י בשער הכונות (דף ס"ב) אינו מדבר על ט' באב שחל במוצ"ש.
ה. ליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס, ומברך עליו "בורא פרי הגפן" וברכת "המבדיל", ואינו מברך לא על הנר ולא על הבשמים. (שו"ע סי' תקנ"ו סעי' א'). ומי שהוא צמא ורוצה לשתות בצאת הצום קודם שיעשו הבדלה, יכול לשתות מים (שו"ע סי' רצ"ט סעי' א'). והחולים שאינם צמים צריכים לעשות הבדלה על היין (שו"ת בעי חיי סי' ע"א, חזו"ע ד' תעניות עמ' שמ"ח), ויבדילו מיד בצאת השבת [כמבואר בחזו"ע (שם עמ' שנ"א) ולא כמו שכתבו בהלכה למעלה, וכן כתב מו"ר הראש"ל בילקוט יוסף (ד' תעניות עמ' תצ"ח)], ואולם אם אינם אוכלים בלילה רק ביום, יבדילו ביום לפני שיאכלו (שמש ומגן ח"ב סי' ס"ח, וכ"כ בילקוט יוסף שם), וצריך החולה לשתות מן היין כמלא לוגמיו (ילקוט יוסף שם עמ' תצ"ח). [ואם אינו יכול לשתות יין כמלא לוגמיו כתב בילקוט יוסף (שם) שפטור מהבדלה, ולא יכנס בספק ברכה לבטלה. ואמנם בשו"ת מעט מים (סי' ע"ג) כתב להבדיל ולשתות מעט, ובשו"ת יחז"ל (ח"ג סי' מ) סמך עליו להלכה, וגם ציין אליו בחזו"ע (שם עמ' ט"ז). וצ"ע]. ומי ששומע מהחולה הבדלה יכוין לצאת ידי חובתו ואינו צריך להבדיל שוב בצאת הצום. (חזו"ע ד' תעניות עמ' שמ"ח ע"פ דברי החיד"א בברכי יוסף סי' תקנ"ו אות ג').

ו. מנהג הספרדים שמקדשים הלבנה במוצאי תשעה באב, אולם ישתדל לברכה עם מנעלים לרגליו, ואחר שיטעם משהו בכדי שיוכל לברך בשמחה (כה"ח סי' תכ"ו אות כ"ט). ואם אין באפשרותו לנעול מנעלי עור ולטעום משהו, יברך בלי מנעלי עור ובלא לטעום, שכן ברוב עם הדרת מלך עדיף. (חזו"ע עמ' תי"א). והרוצה לצאת ידי חובת כולם, כאשר בא לתפלת המנחה ידאג להביא עמו מנעלים ומעט שתיה בבקבוק או ענבים, ומיד לאחר תפלת ערבית והבדלה ינעל מנעלי עור ויטול ידיו עד הזרוע, וירחץ פניו, ויטעם משהו ויברך ברכת הלבנה. (מו"ב אות רל"ט). ואמנם הרמ"א (סי' תכ"ו סעי' ב) כתב שאין מקדשין הלבנה במוצאי תשעה באב מפני התענית, אך מנהג האשכנזים אינו כן, אלא כדברי האחרונים לטעום משהו וללבוש מנעלים ולקדש הלבנה (כמבואר במשנ"ב סי' תכ"ו ס"ק י"א). וגם לדבריהם אם אין לו מנעלים ומשהו לאכול, יקדש עם הצבור, ש"כרוב עם" עדיף (שער הציון אות ט').

ז. בתשעה באב לעת ערב הציטו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, ומפני כך מנהג כשר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי. (שו"ע סי' תקנ"ח). ויש מחמירין עד חצות היום ולא יותר. (הרמ"א הגה). ורחיצה ותספורת וכבוס למנהג הספרדים מותר מיד עם צאת הצום, ולמנהג האשכנזים אסורים עד חצי היום. (חזו"ע עמ' תט"ו, אור לציון ח"ג כ"ט כ"ב). וכתב החיד"א בספרו מורה באצבע (אות רמ"א): ולא יברך שהחיינו ביום עשירי, כי אפילו בשבת בין המצרים לא היה מברך רבינו האר"י זצ"ל, וקל וחומר ליום עשירי. [הביאו באור לציון (ח"ג סוף עמ' ער"ה), וכן נראה ללמוד מדברי החזו"ע (עמ' תט"ו ד"ה ולכל הדעות), ונראה שכל זה למנהג הספרדים, אך למנהג האשכנזים לא יחמירו בזה רק עד חצות].

ח. במוצאי תשעה באב בחצות לילה יאמר תיקון חצות כרגיל, תיקון רחל ותיקון לאה, וירבה בו בבכיה וצער יותר משאר הימים, כי בו ממש היה עיקר השריפת הבית. ונראה שגם מי שירצה לומר תיקון חצות ביום יש בו תועלת גדולה. [צא ולמד ממה שכתב החיד"א בספרו מורה באצבע (אות ר"ג) גם בליל עשירי ויום עשירי יצטער על שריפת ההיכל. עכ"ל].

א. ערב שבת חזון, התירו הפוסקים לטעום מן התבשילים של שבת, בכדי לראות אם חסר תבלין או מלח ויתקנו את התבשיל, ויטעמו רק מעט ממש אבל מעבר לכך אסור לפי המנהג. ויכין בגדים שיהיו לו ליום ט' באב, ויעשה זאת לפני השבת ולמשל בצהרי יום ששי יחליף את כל לבושו וילבש אותם במשך כשעה או ביום חם כחצי שעה, ואח"כ יורידם וישמרם, ובכך תהיה לו מערכת בגדים שלימה להחלפה ליום ט' באב. ואע"פ שיכול להשאיר עם מלבושי השבת, מ"מ אינו ראוי להיות לבוש כחתן בין אבלים. והאשכנזים שנוהגים איסור לבישת בגדים מכובסים כבר מיום ר"ח אב, הינם מוכנים ועומדים.

ב. מן הדין מותר ללמוד תורה בערב תשעה באב אפילו כשחל החול, ורק בתשעה באב עצמו אסור ללמוד רק בהלכות ט' באב ואבילות ובגמרות ובמדרשים המדברים מהם וכן בדברים הרעים שבנביאים (כמבואר במסכת תענית ל', וכ"פ בשו"ע סי' תקנ"ד סעי' א'), ואולם מנהג האשכנזים שלא לעסוק בתורה כבר מערב תשעה באב מחצות היום (הרמ"א בהגה סי' תקנ"ג סעי' ב'), ויש שאסרו אפילו אם חל ערב ט' באב בשבת (הרמ"א שם), ואולם להלכה יש להקל בזה לכל העדות. (וכמו שפסק המשנ"ב סי' תקנ"ג ס"ק ח' ו', חזו"ע עמ' רמ"ח). [ודע שגם לדעת המחמירים נראה שאין ללמוד את המדרשים המדברים מן החורבן, שכן האדם מצטער בקריאתם ובא לידי בכי, וזה בודאי אסור בשבת, אלא ילמד הלכות ט' באב והלכות אבלות וכיו"ב, שהם הלכות מעשיות ואין בעצם ידיעתם צער לאדם, רק שאינן משמחות].

ג. יתפללו מנחה של שבת מעט מוקדם בכדי שיתחילו סעודה שלישית כשלושת רבעי שעה קודם שקיעת החמה, ואין אומרים במנחה של שבת "צדקתך" וכו' (שו"ע סי' תקנ"ט סעי' א'), ובסעודה שלישית שהיא בעצם גם הסעודה מפקת מותר לאכול בשר ולשתות יין, וטוב לשתות מיץ ענבים של תירוש, שיש בו סוכרים רבים ומחזיק את רמת הסוכר בגוף גם למשך הצום, ועדיף יותר לאכול ענבים. וכמה דקות קודם שקיעת החמה צריך להפסיק לאכול ולשתות, ויעשה מים אחרונים וברכת המזון בזמן קודם שקיעת החמה, ובצאת הכוכבים יאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול ויחלוץ מנעלי השבת וכמו כן יחליף את בגדי השבת לבגדי חול שלבשם כבר, ואם אין לו אלא בגדי חול מכובסים ישאר עם בגדי שבת שעליו.

ד. גבאי בית הכנסת לא יתחילו לסדר את בית הכנסת רק אחר צאת השבת עם התוספת כמנהג, ומ"מ בזמן רבנו תם מותר לסדר את בית הכנסת, ולכן מן הראוי שיתחילו תפילת ערבית מאוחר בכדי שיוכלו לארגן את בית הכנסת, וכן יוכלו צבור המתפללים להמתין בביתם עד צאת הכוכבים ואז להחליף בגדיהם ולקחת עימם את הצריך להם לתפילה, כגון כרית דקה לישב עליה וסודר לתשעה באב. ומתפללים ערבית בנחת ודרך בכי כאבלים, ויאמרו בתפלה "אתה חוננתנו", ואחר העמידה מברכים "בורא מאורי האש" על הנר, ואומרים איכה וקינות ואחריהם סדר קדושה, ומתחיל מ"ואתה קדוש", ואפילו שחל במוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם. (שו"ע והרמ"א שם סעי' א' וב'). והטעם שלא אומרים ויהי נועם מבואר בב"י מפני שמזמור זה מיוסד על הקמת המשכן וביום שנחרב אין לאומרו. ולפי הטעם הזה גם למקובלים אין לאומרו. [הגם שנוהגים בכל מוצאי שבת לאומרו ואפילו אם חל יו"ט באמצע השבוע, וכך מוכח מדברי כה"ח (אות טו"ב), אולם השמן ששון (על שער הכונות דרושי בין המצרים, וכן הוא בדרוש שינוי התפלות סוף דרוש א') מביא שמנהג בית אל לאומרו, ואח"כ מברכים בורא מאורי האש ואומרים הקינות ואיכה, ולבסוף ובא לציון וקדיש תתקבל. וכנראה שנשתנה המנהג בזמן הכה"ח. ומכל זה נלמד